

**Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка
Державний архів Полтавської області
Полтавської обласної державної адміністрації
Архів управління Служби безпеки України в Полтавській області
Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського
Полтавська обласна наукова бібліотека імені Івана Котляревського**

***Репресована культура України:
регіональний вимір***

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної Internet-конференції
9 квітня 2015 року

**Полтава
2015**

УДК 94(477):930.1(477)
ББК 63.3(4Укр)6
Р 41

Рекомендовано до друку науково-методичною радою ПолтНТУ
Протокол № 12 від 2 липня 2015 р.

Редакційна колегія:

Іваницька Ірина Олександрівна – декан гуманітарного факультету, кандидат хімічних наук, доцент, голова робочої групи

Передерій Ірина Григоріївна – професор кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, доктор історичних наук, доц., заступник голови робочої групи

Дорошенко Світлана Михайлівна – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.філол.н., доц.

Ісаєнко Тетяна Костянтинівна – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.пед.н., доц.

Лисенко Алла Василівна – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.пед.н., доц.

Нарадзько Андрій Валерійович – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.і.н., доц.

Тєвікова Ольга Валентинівна – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.і.н., доц.

На пошану фундатора кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Ю.Кондратюка, кандидата історичних наук, доцента Кочерги Н.К.

Тези в збірнику подані в авторській редакції

Р 41 Репресована культура України: регіональний вимір: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Internet-конференції 9 квітня 2015 року [Текст] / відп. ред. І. Г. Передерій / Полтавський нац. тех. ун-т ім. Ю.Кондратюка. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 189 с.

До збірки включені тези доповідей науковців, аспірантів, студентів присвячені дослідженню проблеми репресованої культури України, яка є надзвичайно актуальною з погляду засвоєння уроків історії.

Для всіх, хто цікавиться історією української культури.

© Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, 2015

досліджував мову українського фольклору (в збірнику М.Номиса та інших), опублікував рецензії на мовні праці О.Панейка, Ю.Шевельова, Яра Славутича, П.Ковалева, В.Чапленка.

В особі вченого, серце якого перестало битися на чужині 12 березня 2006 року, маємо видатного науковця, який разом зі своїм народом пройшов тяжкий і страдницький шлях боротьби за свободу — аж до проголошення незалежності України.

Джерела та література

1. Тараненко О.О. Одарченко П. В. / О.О.Тараненко // Українська мова (енциклопедія): в 2 т. / ред.кол.: М.П. Зяблюк (гл.ред.). — 3-є вид. — К., 2007. — 833 с.
2. Шанько Г.А. У змаганнях за долю нації: життя і літературно-мовознавча діяльність Петра Одарченка / Г.А.Шанько. — Полтава: Полтавський літератор, 2000. — 370 с.

ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ТА СИСТЕМА: ТРАГІЧНА ДОЛЯ ЛЮЦІАНИ ПІОНТЕК

Денисовець І.В., аспірант
Інститут української мови НАН України

Поступ та історичні шляхи української літератури в усі часи були непростими, а іноді й кривавими. Саме 30-і роки минулого століття стали чорною смугою тяжких випробувань та боротьби для творчої інтелігенції в Україні. Система скрізь шукала ворогів і затопила країну потужними хвилями «червоного терору». Було знищено три чверті українських письменників: одних негайно розстрілювали, когось замели колимські сніги, інших заслали на острів Соловки.

У книгу пам'яті маловідомих українських письменників та перекладачів того часу золотими літерами назавжди вписано ім'я Люціани Піонтек, чий внесок у справу розвитку української літератури та художнього перекладу залишається неоціненним.

Письменниця Люціана Карлівна Піонтек — дружина поета, прозаїка, перекладача, партійного і громадського діяча, найавторитетнішого ідеологічного керівника тогочасного літературного процесу Івана Юліановича Кулика (1897 — 1937). Німкеня за походженням, Люціана Карлівна народилась 1899 року в місті Лубни в сім'ї млидаря. Закінчила Полтавську гімназію. Здобула вищу освіту в Харківському інституті народної освіти. Вчителювала, була літературним редактором у видавництві «Мистецтво». Разом із чоловіком жила з 1923 до 1927 року в Канаді, де Іван Кулик у 1924 — 26-их роках обіймав посаду консула СРСР, був радником повпредства СРСР з українських справ. Там Люціана Карлівна брала участь у роботі української колонії, викладала в робітничих школах. Належала до заокеанської філії «Гарту» в Канаді.

1934 року подружжя переїхало до Харкова, де вони мешкали в письменницькому будинку «Слово». Потім виїхали до Кам'янця-Подільського,

де Іван Кулик із 15 вересня 1930 року до червня 1932 року працював секретарем райкому КП(б)У. За спогадом письменника А. Галана, який відвідував Куликів, Люціана Карлівна нарікала на «районну скуку»: «Чоловік на роботі, іноді нема його кілька днів, а я в цих палатах почуваю себе, як птах у позолоченій клітці. Нема з ким перемовитися словом». На запитання гостя про знайомих Піонтек відповіла: «Які? Обивателі партійні й непартійні?.. Дайте спокій! Це така нудьга, що хочу до Харкова, коли б уже швидше відкликали чоловіка!» [1, с. 130].

Свою літературну творчість Люціана Піонтек почала 1917 року. Окремими виданнями побачили світ збірки віршів «Тихим дисонансом» (1927 р.) та оповідань – «Балаклава» (1929 р.). Активно займалася перекладацькою діяльністю з німецької мови: роман «Острів Елефантина» (Харків: «ДВУ», 1928), австрійського письменника Оскара Мауруса Фонтана, більш відомого як автора нарисів – літературних портретів сучасних йому австрійських театральних діячів; збірка з чотирьох новел «Втеча до Франції» (Харків: «ДВУ», 1930) німецького революційного письменника, комуніста Франца Вайскопфа, який у 1923 р. видав збірку революційних віршів, а 1927 року, після мандрівки країнами СРСР, опублікував книжку «Пересадка у 21 вік» (перекладену російською мовою 1928 року).

Свої переклади Люціана Піонтек публікувала і в періодиці. Зокрема, 1924 року в «Червоному шляху» вийшли її переклади поезій Оскара Канеля, 1928 року – переклад вірша «Відень» німецького письменника Йоганнеса Бехера. 1927 року в авангардному часописі «Нова генерація» з'явився її переклад куплета у прозі «Оksamитними рукавицями» Вальтера Мерінга з підзаголовком «Робота німецького дадаїста».

Із 1934 року письменниця мешкала в Києві в будинку письменників Роліт. Була членом ВКП(б), секретарем партійної організації. Саме тоді Іван Кулик очолив Спілку радянських письменників України, а з 1935 року він ще й керує Держполітвидавом України, обіймає посаду головного редактора «Літературної газети».

Заарештований 27 липня 1937 року Іван Кулик, який на день арешту був членом московського ЦК ВКП(б) та ЦВК УРСР, директором Партвидаву ЦК КП(б)У, вже на першому допиті дав «свідчення» проти себе і своєї дружини, яку невдовзі теж арештували (5 серпня 1937 року). Люціана Піонтек, вірна чоловікові, підтвердила, що він нібито залучив її до шпигунської діяльності на користь англійців, хоча, звісно, ні фактів, ні доказів навести не змогла. Оперуповноважений III відділу УДБ НКВС УРСР сержант Держбезпеки Давидов «знайшов», що Піонтек є «агентом англійської, німецької та польської розвідок». 19 серпня під час допиту Люціана Піонтек «зізлася», що до шпигунської роботи на користь англійців була залучена 1926 року її чоловіком. На запитання слідчого, звідки їй відомо, що Іван Кулик був пов'язаний з агентами англійської розвідки, Піонтек нібито відповіла: «Це мені відомо зі слів Кулика» [2, с. 2096].

Через півтора місяці після арешту Люціану Піонтек засудили «за найвищою категорією» і через три дні (22 вересня 1937 року) розстріляли (на півмісяця раніше від чоловіка, який був розстріляний 10 жовтня 1937 року).

Реабілітовано українську письменницю було лише 19 грудня 1956 року. Військова колегія Верховного Суду СРСР, розглянувши протест Генерального прокурора СРСР на постанову НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 22 вересня 1937 року, згідно з якою була розстріляна Люціана Піонтек, ухвалила: «Постанову НКВС і Прокурора СРСР від 22 вересня 1937 р. щодо Піонтек Л.К. скасувати і справу про неї в карному порядку припинити за відсутністю складу злочину».

Джерела та література

1. Галан А. Будні советського журналіста / Анатоль Галан. – Буенос-Айрес: Перемога, 1956. – С. 130.

2. Піонтек Люціана // Енциклопедія українознавства. У 10-х томах. / Ред. В. Кубійович. – Париж, Нью-Йорк: «Молоде життя» – «НТШ», 1954 – 1989, 1993 – 2000. – Т. 6. – С. 2096 – 2097.

ПРАВО НА ВІЛЬНЕ ЖИТТЯ ПОЛТАВЦІВ В ЕМІГРАЦІЇ

Прокопенко І.В., студентка гуманітарного факультету

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Лисенко А.В.

Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка

Масштабна трансформація в царині соціокультурного життя, зміна векторів освітрянської уваги в напрямі вивчення художніх надбань рідного краю важлива не лише в контексті Шевченкового заклику «свого не цуратися», але й, насамперед, для осмислення власної ролі на культурному тлі, пошуку автентичності, які неможливі без живого інтересу до літературної та історичної спадщини найближчого до кожної людини духовного осердя.

Знання народом своєї культури, її історії, досягнень і особливостей – це не тільки показник його духовної зрілості та інтелігентності, а й важлива передумова і стимул подальшого поступу. Так, полтавські літературні сили 20-30-х років ХХ ст., як і вся українська література, мали невідшкодовані втрати в добу тоталітарного режиму. Протягом тривалого часу в історіографії історії України, зокрема Полтавщини, залишалися теми, які були практично недоступними дослідникам минулого. Одна з таких – масові незаконні репресії 20-30-х років. «Потоком крові закінчився на Полтавщині 1920 рік, – писав Д. Соловей. – Але це не був кінець! Це був лише один з етапів того хресного шляху на Голгофу, яким ішла тоді не тільки Полтавщина, а й ціла Україна» [5, с. 86]. У середині 20-х років розпочинається цілеспрямована політика винищення українства. Назвемо лише найвідоміші імена розстріляних того часу літераторів-полтавців: М. Зеров, В. Ярошенко, Я. Савченко, В. Вразливий, Н. Онацький, М. Семенко, В. Щепотьєв, М. Яловий, Ю. Жилко, Г. Коваленко та інші.